נצבים ג

א. „והי׳ כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך גו׳ ושבת עד ה״א גו׳ בכל לבבך ובכל נפשך״ [1].

והנה בהמשך הפרשה מובן, שהמכוון בפסוקים הוא שבסופו של דבר ישוב כל אחד מבנ״י בתשובה שלימה לה׳: היינו שגם מי שעבר על דרכי ה׳ וכו׳, הנה עי״ז שיבואו עליו „כל הדברים האלה גו׳ הקללה״ יתעורר להשיב אל לבו עד שיגיע ל„ושבת עד ה׳ אלקיך גו׳״.

אמנם לפי״ז צ״ל מש״כ „והי׳ כי יבואו עליך וגו׳ הברכה״: דהתינח בדבר שהוא היפך הטוב, הוא גורם לשבירת הלב וכו׳ ומובן שזהו סיבה להתעוררות תשובה; אבל איך יתעורר בתשובה ע״י שתבוא עליו „הברכה״ [2]? ומכיון שזה קשה גם בלימוד לפי „פשוטו של מקרא״, הרי יש בזה עוד תמי׳ נוספת: מדוע אין שום רמז לקושי׳ זו וישובה בפי׳ רש״י, שענינו ליישב ולבאר כל דבר הקשה והדרוש ביאור ב„פשוטו של מקרא״? וע״כ צ״ל דזה גופא הוכחה שלפי „פשוטו של מקרא״ אין מקום לקושיא זו מעיקרא.

והנה א״א לפרש את הכתובים האלו שהם דברי עתידות [3], בדרך נבואה, מהמאורעות העתידים לבוא על עם ישראל, ואשר ע״כ נאמר בהם „הברכה״ (ודוקא לפני תיבת „הקללה״) כי כן יהי׳ (והי׳) בסדר המאורעות של בנ״י בבואם לא״י: דהימים הראשונים יהיו ימי ברכה וטוב לבני ישראל, ולאחר זמן, כשיחטאו, יבוא עליהם היפך הטוב.

א) סיפור העתידות בא להלן בפ׳ וילך ב) הכתובים דלהלן מפורש שזהו סיפור המאורעות העתידים לבוא לאחר בואם לא״י — לא נזכר שם מענין הברכה והטוב!

ובכלל: הסברא נותנת שקבלת הטוב בעתיד אינו דבר הבא ונאמר למפרע בדרך נבואה — והטעם: כי הרי זהו דבר התלוי בבחירתו של האדם. וכמפורש בס״פ [4] „נתתי לפניך היום את החיים גו׳ ובחרת בחיים גו׳״, וכן מבואר בר״פ ראה (שהתלמיד למדו כבר) „את הברכה אשר תשמעו והקללה אם לא תשמעו וגו׳״. ובפ׳ וילך — אמר משה אח״כ: כי אנכי ידעתי את מריך גו׳ שעפ״ז מובנת הודאות דוקם וזנה.

ולפי״ז מבואר בנדו״ד, שאין כוונת הכתובים לספר עתידות, אלא שבאים להעיד ולהודיע שבאם לא ילכו בנ״י (בבחירתם) בדרכי ה׳ ואשר בגלל זה יבואו עליהם „הדברים״ הלא־טובים — הנה עי״ז עצמו יתעוררו לשוב

---

1) פרשתנו ל, א־ב.
2) וכקושיית הש״ך (עה״ת) והאוה״ח על אתר.
3) וע״ד פי׳ הרמב״ן כאן.
4) לא, סז ואילך.
5) ל, סו.

בתשובה שלימה. אבל א"כ הדרא קושי' הנ"ל לדוכתא: מה ענינה של "הברכה" להתעוררות תשובה, וכנ"ל?

ב. והביאור: בפרשה זו מבאר, כנ"ל דהרגש הצער מ"הקללה" היא שתעורר את החוטא לשוב בתשובה, וכפי שמסיים הכתוב — לתשובה נעלית כזו שהיא "בכל לבבך ובכל נפשך". והשכל הפשוט מחייב, שכשם שהתשובה היא באופן נעלה ביותר, עד שחודרת תוך פנימיות לבבו ונפשו — כמו"כ מחויבת להיות גם סיבתה, הרגש הצער של "הקללה", דהיינו שגם הרגשת הצער הוא באופן המכאיב ביותר מכפי הרגיל (ע"י "הקללה" איזו שהיא).

ומבאר הכתוב: "כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה" — המובן בזה: שכל דברי (פרטי) "הקללה" יבואו לאחר שבאו קודם לה כל פרטי "הברכה" — ומטבע בנ"א שדבר לא טוב הבא עליהם לאחר שקדמו דבר טוב אז נרגש ובולט חסרונו של הלא טוב הרבה יותר הן בכמות והן באיכות (מאילו לא קדמו הטוב), וכידוע, שעשיר שנתהפך עליו הגלגל ונעשה עני, הרי צערו גדול פי כמה ממי שהוא עני מעודו.

ונוסף ע"ז שזהו בפשטות גם "לבן חמש למקרא", הנה מובן הוא גם בפירש"י שלפני פרשה זו:

בפ' ראה עה"פ "די מחסורו אשר יחסר לו" פי' רש"י "די מחסרו — ואי אתה מצווה להעשירו; אשר יחסר לו — אפי' סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו". ולכאורה, מכיון ש"אין אתה מצווה להעשירו", למה יהא חייב לתת לו גם "אפי' סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו" שזהו בגדר עשירות (ובפרט ע"פ הדיוק "לרכוב עליו" "לרוץ לפניו" (אף שאין זה — לעבודת שדהו (פרנסתו) וכיו"ב))? נכון שזוהי דרשת חז"ל בגמרא — אבל מניין לו לרש"י לפרש ילפותא זו לפי "פשוטו של מקרא"?

אלא: נאמר בכתוב "די מחסורו", "אשר יחסר לו" הרי מזה גופא מובן שאם הוא דבר החסר לו, אין זה ענין של עשירות בשבילו אלא דבר הכרחי, (אף שלגבי מי שלא הורגל בדבר ה"ז בחי' עשירות) — ולכן חייבים לתת לו גם "סוס לרכוב וכו'".

מכ"ז מובן שגם לפי "פשוטו של מקרא" מבואר הטעם למה נאמרה "הברכה" בכתוב, כי בה וע"י מוסבר הדבר איך שרגש "הקללה" מביא לידי תשובה שלימה עד ל"בכל לבבך ובכל נפשך": כשה"קללה" מורגשת בכל עצמה, דהיינו ע"י שקדמה "הברכה", אז בכוחה לעורר גם התשובה בכל מעלתה ותוקפה — "בכל לבבך וגו'".

ג. אמנם לפי"ז צ"ל: כוונת הכתוב לבאר שהקב"ה יסבב הסיבות עד שכל אחד ואחד מבנ"י יעשה תשובה — ולכאורה, הדגשה זו (ששלימות התשובה תלוי' בתנאי של הקדמת ה"ברכה" לפני ה"קללה"), שוללת את האפשריות של תשובה שלימה במי ש"הקללה" היא אצלו בלי הקדמת "הברכה", היפך כוונת הכתוב הנ"ל,

והביאור בזה: בתחילת פ' ראה כתוב "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו אל

---

6) טו, ח.

מצות ה' וגו'". ומפרש רש"י: אשר תשמעו "על מנת אשר תשמעו". שבפשטות כוונתו לתרץ מה שאמר הכתוב "אשר תשמעו" — שה"ז תנאי והול"ל "אם תשמעו" (כמ"ש להלן — — "אם לא תשמעו"), כי ה"ז תלוי בבחירת האדם. ובכ"ז פירש"י ע"מ (ולא אם) — דמהאי טעמא גופא ששינה הכתוב מרישא (אשר) לסיפא (אם) ההכרח לומר שאין פירושו של "אשר תשמעו" במובנו של "אם" (תשמעו)[8].

וההפרש בין "ע"מ" ל"אם" הוא בפשטות: הלשון "אם" פירושה: תנאי המחייב את קיומו קודם לדבר הניתן על ידו — אם יקיים את הענין הדרוש אז יותן לו שכרו (הברכה). ואמנם כן הוא בנדו"ד בנוגע להיפך הברכה: ש"אם לא תשמעו אל מצות ה"א וגו'" אז (ולאחר זה) תבוא הקללה. "ע"מ" פירושו שהדבר ניתן מיד, אלא שנתינה זו היא ע"מ — בתנאי שיעשה דבר פלוגי, וכן הוא בנדו"ד בענין הברכה: הקב"ה נותן לבנ"י "הברכה", וכדי שתתקיים אצלם ברכה זו בא התנאי "אשר תשמעו".

לפי"ז נמצא דאין לך אדם מישראל שלא קיבל את הברכה; דגם מי שחטא ופגם ועבר את הדרך ונענש ע"ז לאחרי שחטא בדבר שהוא היפך הברכה, הרי בכ"ז היתה "הברכה" בתחילה, אלא שלאח"כ כשלא קיים את התנאי (לשמור את התומ"צ) בא היפך הברכה.

---

7) וכפי' רש"י.

8) אף שיש מקומות שפירושו כך, כפירש"י ויחי מח, ו — (וכפי' הש"ס).

נמצא דענין המבואר בפרשתנו ש"כל הדברים האלה (של) הברכה (ושל) והקללה (אח"כ)" מביאים לידי תשובה שלימה "בכל לבבך ובכל נפשך"[9] הרי"ז ענין השייך לכאו"א מישראל.

ד. ובענין הנ"ל אנו רואים דבר נפלא (השייך בפרט בזמן שקודם ר"ה — "יומא דדינא רבא"):

הקב"ה הבטיח לתת לכל או"א מבנ"י את "הברכה" מבלי הבט על מצבו — אלא שמוסיף שהברכה התקיים אצלו "ע"מ אשר תשמעו".

והטעם כמובן: מכיון שכאו"א מבנ"י הוא בן אברהם יצחק ויעקב, ובנ"י הם "בני מלכים"[10] ויתירה מזו: "מלכים"[11], הרי הם ראויים שינתן להם הכל בשלימות.

וכמבואר בב"מ[12] בענין פסיקת מזונות לפועל ישראל: "אפילו אם אתה עושה להם סעודת שלמה בשעתו לא יצא ידי חובתך עמהם שהן בני אברהם יצחק ויעקב", והרי "מה שמצוה לישראל לעשות הוא עושה"[13].

ובודאי יקיים כאו"א את התנאי

---

9) וב"ינה של תורה" שבפירש"י ר"ל דהא דאינו מוסיף "בכל מאדך" כב"ואהבת את ה"א" — אף שכוונתו לומר שיגיע לדרגא הכי עליונה בתשובה — כי כל תנועת התשובה היא: יציאה מהגבלותיו, כל ענינה הוא בבחי' "בכל מאדך"; ובא הכתוב להוסיף שתחדור תוך כוחותיו הפנימיים "בכל לבבך ובכל נפשך".

10) שבת סז, א. ושי"נ. זח"א כז, ב.

11) ברכות ט, ב. הקדמת תקו"ז (א, ב). וראה שבת (נט, ב).

12) פג, א.

13) שמו"ר פ"ל, ט.

„אשר תשמעו אל מצות ה״א״. ותתקיים אצלו „הברכה״ בקביעות — ותשובתו תהי׳ לא על חטאים וכו׳, כ״א בבחי׳ „והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה״[14], בחי׳ תשו״ע — ובשמחה ובטוב לבב.

ובפרט בקביעות דשנה זו שהיא באופן של יו״ט של ר״ה שחל להיות בשבת, ומבואר באגה״ת[15] ששבת אותיות תשב, ועבודתו היא בחי׳ תשו״ע שהיא בשמחה רבה[16].

(משיחת ש״פ נצו״ר תשל״ב)

14) לקו״ת ר״פ האזינו.

15) פ״י.

16) אגה״ת פי״א.